EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 29.1.2026.
COM(2026) 40 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

par Muitas programmas sadarbībai muitas jomā 2021.–2027. gadam starpposma izvērtējumu

{SWD(2026) 20 final}

1. Ievads

ES muitas savienība, kas ir ekskluzīvā Eiropas Savienības kompetencē un balstās uz Savienības Muitas kodeksu (SMK)[1], ir viens no galvenajiem vienotā tirgus pīlāriem. Tā garantē preču brīvu apriti ES muitas teritorijā un vienota muitas tarifa un saskaņotu noteikumu piemērošanu pie ārējās robežas. SMK, ko pieņēma 2013. gadā un pakāpeniski īsteno kopš 2016. gada, nosaka satvaru pilnībā elektroniskai, bezpapīru muitas videi un muitas tiesību aktu vienādai piemērošanai visās dalībvalstīs. Lai īstenotu šo ieceri, ir vajadzīga ne tikai īstenošana valstu līmenī, bet arī ievērojamas kopīgas investīcijas lielapjoma Eiropas elektroniskajās sistēmās (EES), kopīgas darba metodes un apmācība, lai nodrošinātu, ka muitas administrācijas var netraucēti darboties kā vienots veselums. Muitas programma ir rīks, kas speciāli paredzēts šā atbalsta sniegšanai. Tā apvieno resursus un speciālās zināšanas, lai muitas savienība varētu turpināt darboties apstākļos, kad aug tirdzniecības apjomi, rodas jaunas tehnoloģijas un mainās ģeopolitiskais spiediens.

Muitas programma 2021.–2027. gadam, ko reglamentē Regula (ES) 2021/444, ir ES pašreizējā muitas jomas sadarbības programma, kas ir spēkā no 2021. līdz 2027. gadam. Tās mērķis ir atbalstīt ES muitas savienības un iesaistīto muitas dienestu vienotu darbību, lai aizsargātu Savienības un tās dalībvalstu finanšu un ekonomikas intereses, nodrošinātu drošību un drošumu Savienībā un aizsargātu Savienību pret negodīgu un nelikumīgu tirdzniecību, vienlaikus atvieglojot likumīgu uzņēmējdarbību. Programma atbalsta muitas tiesību aktu un rīcībpolitikas sagatavošanu un vienādu īstenošanu visā Eiropā, muitas dienestu sadarbību, administratīvo un IT spēju veidošanu, ieskaitot cilvēku kompetences uzlabošanu un apmācību, kā arī EES izstrādi un ekspluatāciju un inovāciju muitas politikas jomā.

Programmas budžets 2021.–2027. gadā, kas ir pašreizējās daudzgadu finanšu shēmas (DFS) darbības laiks, ir 950 miljonu EUR. Pašreizējās programmas budžets ir gandrīz divreiz lielāks nekā iepriekšējās programmas – "Muita 2020" – budžets (523 miljoni EUR). Tas atspoguļo digitalizācijas apmērus un SMK īstenošanas operacionālo vērienu šīs DFS ietvaros, tai skaitā to, ka SMK darba programmas īstenošanu plānots pilnīgi pabeigt ne vēlāk kā 2025. gada 31. decembrī. Šis finansējums dod iespēju izstrādāt progresīvas elektroniskas sistēmas, kas racionalizē muitas procesus, stiprina ES vienotā tirgus drošību un padara muitas dienestus gatavākus reaģēt uz jaunām globālās tirdzniecības problēmām.

Lielākā daļa budžeta (vairāk nekā 90 %) ir atvēlēta Savienības līmenī izstrādāto un visām dalībvalstīm pieejamo EES kopīgo komponentu izstrādei un uzturēšanai. Šie komponenti dod iespēju efektīvi īstenot muitas savienību un ļauj dalībvalstu muitas dienestiem rezultatīvi sadarboties savā starpā. Sistēmas ir izstrādātas tā, lai radītu drošu elektronisko vidi netraucētai datu apmaiņai starp muitas dienestiem un ar uzņēmējiem, kā arī lai nodrošinātu pareizu riska pārvaldību.

Ar atlikušo budžeta daļu tiek atbalstītas sadarbības darbības un cilvēku kompetences veidošanas darbības. Tās stiprina valstu muitas administrāciju darbības spējas un sniegumu un palīdz tām sadarboties un dalīties zināšanās. Atbalsts jo īpaši tiek sniegts uz projektiem balstītai

[1] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 952/2013, ar ko izveido Savienības Muitas kodeksu.

sadarbībai, apmācībai, darba grupām, semināriem un darbsemināriem, darba vizītēm un ekspertu grupām, t. i., strukturētai sadarbībai starp mainīgu skaitu iesaistīto dalībvalstu, kuras ir ieinteresētas konkrētā jautājumā. Apmācība tiek piedāvāta Muitas un nodokļu ES mācību portālā (dēvēts arī par Mācību pārvaldības sistēmu (MPS)).

2. Starpposma izvērtējuma konstatējumi

Šajā ziņojumā ir izklāstīti Muitas programmas 2021.–2027. gadam starpposma izvērtējuma konstatējumi saskaņā ar Regulas (ES) 2021/444 14. pantu. Tā pamatā ir Komisijas dienestu darba dokuments, kurā sīki analizēta Muitas programmas līdzšinējā (2021–2024) īstenošana un sniegums. Starpposma izvērtējumā ir piemēroti labāka regulējuma kritēriji, lai novērtētu programmas efektivitāti, lietderīgumu, saskanību, ES pievienoto vērtību un piemērotību. Īpaša uzmanība ir pievērsta EES kopīgajiem komponentiem, taču starpposma izvērtējumā ir atjaunināta arī iepriekšējos pētījumos veiktā sadarbības darbību analīze. Tajā uzmanība ir pievērsta jauniem pašreizējās programmas aspektiem, piemēram, darbībām, kas saistītas ar spēju veidošanu un kopēju apmācību, un inovācijas darbībām. Analīze aptver arī ekspertu grupas, jo šīs darbības ir jaunākas nekā citas sadarbības darbības, kas ieviestas ar programmu "Muita 2020".

Metodiskā ziņā starpposma izvērtējumā uzraudzības un izvērtēšanas sistēmas (*MEF*) portfeļa līmeņa rādītāji ir apvienoti ar padziļinātiem ieskatiem, kas gūti gadījumu analīzes pētījumos par EES kopīgajiem komponentiem. To papildina mērķorientēti un vispārēji pētījumi, kas aptver visu programmas atbalsta klāstu. Šī pieeja atspoguļo proporcionalitātes principu, ņemot vērā to, ka Eiropas elektroniskajām sistēmām ir veltīta vislielākā izdevumu daļa, un nodrošina pierādījumus, kuru trūka iepriekšējos izvērtēšanas ciklos. Tika sagatavotas četras atsevišķas gadījumu analīzes par konkrētām EES, kā arī gadījuma analīze par MPS, proti, gadījumu analīzes par:

- **ES jauno Importa kontroles sistēmu (IKS2)**, kas atbalsta centienus nodrošināt Savienības drošumu un drošību, agrīni vācot un analizējot informāciju par Eiropas Savienībā ievestajām precēm, lai konstatētu potenciāli augsta riska sūtījumus;
- **Savienības statusa apliecinājumam (SSA) izstrādāto sistēmu**, kuras mērķis ir palielināt procedūru vienādību ES un palīdzēt padarīt ar Savienības preču muitas statusu saistīto procesu konsekventāku, saskaņotāku un tātad arī vienkāršāku;
- **ES jauno Importa centralizētās muitošanas sistēmu (ES ICM sistēma)**, kas ļauj ICM atļauju saņēmušiem uzticamiem tirgotājiem iesniegt muitas deklarācijas vienā ES dalībvalstī, lai gan preces fiziski tiek uzrādītas muitošanai citā dalībvalstī. Tā atvieglo tirdzniecību, vienlaikus atbalstot efektīvu riska pārvaldību un kopīgu mehānismu muitas kontrolēm, un nodrošina nodokļu un citu maksājumu pienācīgu iekasēšanu;
- **kultūras priekšmetu importa (KPI) jauno kontroļu digitalizāciju**, ieskaitot digitālo sadarbību ar muitas dienestiem, kurai izmanto ES vienloga vidi muitas jomā. Tā kā šīs sistēmas (un ar to saistīto kontroļu) ieviešanas termiņš bija tikai 2025. gada 28. jūnijs, šajā gadījuma analīzē galvenā uzmanība tika pievērsta KPI sistēmas izstrādes pārvaldības pieejai;

- **MPS**; šajā gadījuma analīzē tika analizētas šā jaunā portāla izmaksas un ieguvumi, pamatojoties uz lietotāju aptauju, Apmācības atbalsta grupas aptauju, ko iepriekš bija veicis Nodokļu politikas un muitas savienības ģenerāldirektorāts (*TAXUD* ĢD), intervijām ar *TAXUD* ĢD ierēdņiem un dalībvalstu apmācības ierēdņiem un dokumentu izpēti.

Dati programmas vispārējai novērtēšanai tika vākti visaptverošā veidā, tai pašā laikā primārajā izpētē prioritāte tika piešķirta galvenajiem jautājumiem. Tas ietvēra dokumentu izpēti (kas cita starpā aptvēra datus no *MEF*), selektīvas intervijas ar ieinteresētajām personām, arī Eiropas Komisijas ierēdņiem, muitas administrāciju ierēdņiem un uzņēmējiem, un valstu muitas dienestu aptauju.

2.1. Efektivitāte

Muitas programmas atbalsts **EES kopīgajiem komponentiem** sniedz būtisku ieguldījumu ES muitas politikas īstenošanā un ievērojami palīdz attīstīt SMK sistēmas, lai tās būtu gatavas līdz 2025. gada ieviešanas termiņam. Starpposma izvērtējums to apstiprina. Īpaši ievērojams ir notiekošajā IKS2 izvēršanā panāktais progress, kas ir būtisks no budžeta viedokļa un jau ir veicinājis Savienības drošību un drošumu, jo ir konfiscēts vairāk riskantu preču. Šis sarežģītais, centralizēti izstrādātais projekts bija ļoti tehnisks un sagādāja zināmas problēmas, taču tā panākumi dod pārliecību, ka arī turpmākas Komisijas vadītas iniciatīvas izdosies sekmīgi. Starpposma izvērtējumā ir atkārtoti apstiprināts, cik svarīgs ir programmas atbalsts EES, bet arī norādīts, ka dalībvalstis kavējas ar valsts komponentu izstrādi dažām jaunākām sistēmām, piemēram, SSA un ES ICM sistēmai, un to savienošanu ar centrālo sistēmu.

Programmas finansētās **sadarbības darbības** joprojām sniedz ļoti labus rezultātus. Šīs darbības atspoguļo programmas cilvēcisko šķautni. Tās atbalsta tīklošanos, atbildības uzņemšanos par problēmu risināšanu un mācīšanās iespējas. Tās arī nodrošina konsekventu apmācību visā ES, atvieglo paraugprakses apmaiņu un veicina kopīgus risinājumus. Ir pierādījies, ka ekspertu grupas efektīvi nodrošina Komisijas un valstu muitas dienestu savstarpējās sadarbības iespējas, būdamas platformas tādu speciālo zināšanu apkopošanai, kas nepieciešamas, lai veiktu uzdevumus konkrētās jomās vai operacionālas darbības.

Jaunā **MPS**, kas sāka darboties 2021. gadā, ir sekmīgi aizstājusi iepriekš izmantoto sadrumstaloto pieeju, kuras ietvaros apmācības darbības bija izkaisītas pa vairākām tīmekļa vietnēm. Lietotājiem patīk, ka visas darbības ir atrodamas vienā portālā, un portālam ir tādas iezīmes, kas kopumā tiek augstu vērtētas. Tas ir palielinājis varbūtību, ka valstu ierēdņi apgūs pieejamos kursus. Tagad ir pieejami pietiekami dati par lietošanas tendencēm, un tas dod iespēju apsvērt mērķrādītāju noteikšanu un apdomāt veidus, kā vēl vairāk paplašināt auditoriju. Cita starpā būtu jāļauj dalībvalstīm sasaistīt savas mācību pārvaldības sistēmas tieši ar MPS, tādējādi risinot problēmas, ar kurām dalībvalstis saskaras, cenšoties palielināt šīs funkcionalitātes izmantošanu.

Pašreizējā programmā kā viens no konkrētajiem mērķiem un rīcības veidiem ir iekļauta **inovācija** ar mērķi radīt jaunas darbības, ar kurām reaģēt uz jaunām problēmām. Sākotnējās cerības vēl nav piepildījušās. Tas tiek skaidrots ar laiku, kas bijis vajadzīgs šā jaunā konkrētā mērķa iekļaušanai un inovācijas jēdziena un atbalsttiesīgo darbību definēšanai. Ja būtu īstenoti

apņēmīgi centieni virzīt uz priekšu darbības šajā jomā vai radīt sinerģiju ar citu ES atbalstu šajā jomā, iespējams, būtu panākts lielāks progress.

2.2. Lietderīgums

Starpposma izvērtējumā tika izmantota hipotētiska pieeja, lai novērtētu, cik lietderīgas izmaksu ziņā bijušas trīs no aplūkotajām **EES**: IKS2, SSA un ES ICM. Tika konstatēts, ka pieeja, kas izmantota šo sistēmu izstrādē, ir izmaksu ziņā lietderīgāka nekā iespējamās alternatīvas, kurām būtu vajadzīgi lielāki finanšu resursi un cilvēkresursi valsts līmenī. Valstu muitas administrācijas un nozares ieinteresētās personas atzinīgi vērtēja Komisijas vadošo lomu, un lielāko daļu neefektivitātes radīja EES decentralizētie aspekti. Nozares pārstāvju atsauksmēs tika uzsvērts, cik svarīga ir uzņēmējiem draudzīga komunikācija, jo tā veicina prasību savlaicīgu izpildi, jo īpaši sarežģītos projektos. Tajās bija arī uzsvērts, ka ir vajadzīgi skaidri sistēmu ieviešanas termiņi, kas dod iespēju tās ieviest pakāpeniski vai pa daļām, ja sistēmas ir sarežģītas. Lai gan KPI kontroles vēl nebija ieviestas, dalībvalstis atzinīgi novērtēja izstrādes procesu, un viens no labas prakses piemēriem bija jau pastāvoša, Veselības un pārtikas nekaitīguma ģenerāldirektorāta (*SANTE* ĢD) izstrādāta moduļa atkalizmantošana.

Starpposma izvērtējumā norādīts, ka **sadarbības darbības** kopumā tiek uzskatītas par vērtīgām un noderīgām. Tomēr dalībvalstu iesaiste ekspertu grupās nav tik proaktīva, cik varētu būt. To aktīvu dalību kavē spēju nepietiekamība, un tiem, kas uzņemas vadību, ir īpaši liels administratīvais slogs. Tāpēc dalībvalstis īsti nevēlas uzņemties šīs lomas.

Starpposma izvērtējumā tika plaši izmantoti rādītāji, kas noteikti Programmas regulas (ES) 2021/444 II pielikumā, papildinošajā deleģētajā aktā[2] un saistītajā Komisijas dienestu darba dokumentā par ***MEF***[3]. Jaunais regulējums, ko piemēro kopš 2021. gada, ir ievērojami labāks nekā iepriekšējais regulējums. Tomēr attiecībā uz to, kādi dati tiek vākti un kā tie pēc tam tiek izmantoti, tas joprojām nav optimāls. Daļēji tas ir tāpēc, ka, neraugoties uz iepriekšējo racionalizācijas vilni, *MEF* ar aptuveni 40 niansētiem rādītājiem joprojām ir diezgan apgrūtinoša.

2.3. Saskanība

Šajā plānošanas periodā jaunums bija **Muitas kontroles iekārtu instrumenta (*CCEI*)**[4] ieviešana (saskaņā ar citu juridisko pamatu). Šis instruments atbalsta muitas iekārtu iegādi, lai nodrošinātu, ka muitas dienesti var veikt sarežģītāku un konsekventāku muitas kontroli. Muitas programma papildina šo jauno instrumentu, uzlabojot ierēdņu zināšanas par pieejamajām tehnoloģijām un to, kā tās vislabāk izmantot. Tas tiek darīts, nodrošinot forumu zināšanu un labas prakses apmaiņai. Tā kā muitas dienestiem muitas kontroles laikā ir jāveic aizvien vairāk uzdevumu (galvenokārt saistībā ar aizliegumiem un ierobežojumiem, kas noteikti preču apritei pāri ārējai robežai), ir vēl jo svarīgāk, lai programmas atbalsts saskanētu ar citiem instrumentiem, to vidū *TAXUD* ĢD pārvaldīto radniecīgo programmu nodokļu politikas

[2] Komisijas Deleģētā regula (ES) 2022/2565, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/444 papildina ar noteikumiem par uzraudzības un izvērtēšanas sistēmas izveidi.
[3] SWD(2023) 24 final.
[4] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/1077, ar ko izveido finansiālā atbalsta instrumentu muitas kontroles iekārtām, kurš ir daļa no Integrētās robežu pārvaldības fonda.

īstenošanai (**programma *Fiscalis***[5]) un *CCEI*. Starpposma izvērtējums sniedz pierādījumus, ka programmai ir skaidra sinerģija un savstarpēja papildināmība gan ar programmu *Fiscalis*, gan ar *CCEI*. Kā piemēru var minēt MPS portālu – pateicoties šim jaunajam kopīgajam portālam, ir uzlabojusies saskanība ar programmu *Fiscalis*. MPS portālu izmanto arī apmācībai par muitas kontroles iekārtām. Saskanību starp Muitas programmu un programmu *Fiscalis* nodrošina un to sadarbību atbalsta oficiāli un neoficiāli mehānismi. To vidū ir saskaņotas programmu pārvaldības pieejas/principi un procedūras, piemēram, saskaņotas darbības rokasgrāmatas un kopīgas veidnes, un Muitas programmas un programmas *Fiscalis* valsts koordinatoru kopīgas sanāksmes.

Tāpat kā iepriekšējā programma, arī pašreizējā programma saskan ar citiem attiecīgiem instrumentiem, taču, lai to nodrošinātu, ir vajadzīgi pastāvīgi proaktīvi centieni, un to nevajadzētu uzskatīt par pašsaprotamu. Jo īpaši, ņemot vērā konkrēto mērķi veicināt inovāciju muitas politikas jomā, varētu labāk izmantot sinerģiju ar pamatprogrammu **"Apvārsnis Eiropa"**[6]. Iespējamās sinerģijas varētu izmantot, arī liekot lietā tehniskā atbalsta instrumentu[7].

2.4. ES pievienotā vērtība

Starpposma izvērtējumā izmantotā hipotētiskā analīze ļauj ar pierādījumiem pierādīt pievienoto vērtību, ko ES nodrošina, palīdzot efektīvāk un lietderīgāk sasniegt programmas mērķus. Attiecībā uz IKS2 pierādījumi liecina, ka centralizētā pieeja izmaksu ziņā ir divas līdz četras reizes lietderīgāka nekā alternatīva. Attiecībā uz SSA apkopotās atsauksmes apstiprina, ka abos testētajos hipotētiskajos scenārijos kopējais finansiālais slogs valstu budžetiem būtu ievērojami lielāks nekā hibrīdajā sistēmā, t. i., modelī, kurš ietver centrālu sistēmu, ko izstrādājusi Komisija, un fakultatīvus savienojumus (1. un 2. posmam) un obligātu savienojumu (2. posmam), kas jāievieš dalībvalstīm. Ievērojami lielākas būtu gan investīciju izmaksas, gan ar ikdienas darbībām saistītās izmaksas. Tādas jaunas Eiropas sistēmas ieviešana kā ES ICM arī ļauj dalībvalstīm aiztaupīt izmaksas. Turpretī, ja kopīgu specifikāciju un centrālo komponentu nebūtu, katrai dalībvalstij rastos ievērojamas izmaksas saistībā ar to, ka būtu jāuztur valstu procedūras, kas būtu sadrumstalotas. Tas nozīmē, ka vispārējā konkurētspēja būtu mazāka, bet administratīvais slogs un izmaksas valstu muitas dienestiem – lielākas. Vēl viens ES ICM devums ir tas, ka dalībvalstis ir plaši izmantojušas sistēmas kopīgās specifikācijas, lai izveidotu un uzlabotu valstu importa sistēmas, tādējādi ir aiztaupītas izmaksas un palielināta efektivitāte, vienlaikus nodrošinot normatīvo atbilstību ES līmenī.

Starpposma izvērtējums apstiprina, ka Muitas programma ļauj panākt apjomradītus ietaupījumus IT spēju veidošanā. Sadarbības darbības sniedz sadarbības, komunikācijas un tīklošanās iespējas visā ES. Tās nevarētu nodrošināt bez ES iesaistes, un tās ir būtiskas ES muitas politikas saskaņotas īstenošanas nodrošināšanai.

[5] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/847, ar ko izveido programmu *Fiscalis* sadarbībai nodokļu uzlikšanas jomā.
[6] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/695, ar ko izveido pamatprogrammu "Apvārsnis Eiropa".
[7] Sk. https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/technical-support-instrument/technical-support-instrument-tsi_en?prefLang=lv.

Aptaujātajām ieinteresētajām personām bija grūti iedomāties alternatīvus darbības un sadarbības veidus, jo īpaši attiecībā uz ES atbalstīto digitālo sistēmu pārvaldību un to funkciju muitas savienībā. Ja Muitas programmas nebūtu, sadarbībai un datu apmaiņai starp iesaistītajām valstīm būtu jābalstās vai nu uz neformālām un nestrukturētām attiecībām starp dalībvalstīm un ar Komisiju, vai arī uz oficiāliem kanāliem un savstarpīguma nolīgumiem. To īstenot būtu ievērojami sarežģītāk un dārgāk.

Digitālo sistēmu kopīgo komponentu ieviešana ES līmenī palīdz mazināt dažādas problēmas, proti, valstu muitas administrāciju spēju nevienlīdzību IT infrastruktūras un aprīkojuma pieejamības ziņā, ar cilvēkresursiem un darbības procesiem saistītās problēmas, to, ka muitas administrācijas nevienādi interpretē un īsteno attiecīgos tiesību aktus, un ģeogrāfiskus, administratīvus, juridiskus un stratēģiskus šķēršļus sadarbībai.

2.5. Piemērotība

Secīgos izvērtējumos ir atkārtoti apstiprināts, ka ES atbalsts sadarbībai muitas jomā ir vajadzīgs. Šis konstatējums kopumā joprojām ir spēkā. Pašreizējā programma stājās spēkā 2021. gada sākumā – vienas krīzes, proti, Covid-19 pandēmijas, laikā. Pēc tam saasinājās vēl viena krīze – 2022. gada februārī sākās Krievijas agresijas karš pret Ukrainu. Kopš tā laika ģeopolitisko situāciju ir destabilizējuši vēl citi ārēji notikumi, kas ietekmējuši ES muitas dienestu darbu. Lai gan liela daļa programmas atbalsta ir diezgan fiksēta (jo tā ir paredzēta EES), tā ir reaģējusi arī uz **negaidītām jaunām vajadzībām**. Programmas atbalsts tika izmantots, lai sagatavotu pamatnostādnes par Krievijai un Baltkrievijai uzlikto bezprecedenta ierobežojošo pasākumu (sankciju) atspoguļošanu procesos, kurus muitas ierēdņi (kas parasti nesaskaras ar šāda mēroga vai tvēruma sankcijām) var efektīvi īstenot savā ikdienas darbā. Programmā kā programmas atbalsta saņēmēja arī ātri tika iekļauta Ukraina. Turklāt Austrumu un dienvidaustrumu sauszemes robežas muitas ekspertu grupa (*CELBET*), ko finansēja no Muitas programmas, un citas programmas darbības, piemēram, mērķorientētas darba vizītes, palīdzēja dalībvalstīm, kas robežojas ar Ukrainu, saglabāt Ukrainas tirdzniecības maršrutus atvērtus saskaņā ar iniciatīvu "Solidaritātes joslas"[8].

E-komercijas radītās problēmas tika apzinātas jau pirms šīs programmas sākuma, un kopš tā laika tās ir turpinājušas augt. Tiek uzskatīts, ka to dēļ muitas politikā ir vajadzīgas fundamentālākas pārmaiņas, kādas ierosinātas ES muitas reformā[9]. Tādējādi pēc reformas pieņemšanas var būt nepieciešams atkārtoti novērtēt, vai programma joprojām ir piemērota, un šo novērtējumu, iespējams, varētu veikt kā daļu no programmas galīgā izvērtējuma.

3. Gūtās atziņas

Šajā iedaļā ir izklāstītas vairākas iespējamās gūtās atziņas un (attiecīgā gadījumā) ir ierosināti uzlabojumi, ko varētu ieviest turpmākajos pašreizējās programmas īstenošanas gados.

[8] Sk. https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_lv.
[9] COM(2023) 257 final.

1. gūtā atziņa – par ES atbalstu digitālo sistēmu kopīgajiem komponentiem

Gadījumu analīzēs par četrām galvenajām EES ir parādīts, kā ES investīcijas kopīgajos komponentos ir devušas taustāmus ieguvumus muitas savienības darbībai. SMK vērienīgo ieceru sasniegšana plānotajā termiņā bez ES palīdzības nebūtu reāla. Starpposma izvērtējums ir parādījis, ka alternatīvie analizēto sistēmu scenāriji būtu bijuši mazāk efektīvi un mazāk lietderīgi. Lai gan gadījumu analīžu konstatējumus nevar mehāniski ekstrapolēt uz visām EES, kuru ir vairāk nekā 50, izvēlētās sistēmas bija tādas, kas reprezentē dažādu veidu problēmas. Tāpēc gūtās atziņas var būt izmantojamas plašāk – līdzīgos apstākļos. Piemēram, Komisija ir parādījusi, ka tā spēj sekmīgi ieviest lielas, sarežģītas sistēmas, tādas kā IKS2. Tomēr atklājās, ka svarīgi aspekti, kas šajā saistībā jāapsver, ir pakāpeniska īstenošana, cieša sadarbība ar privāto sektoru un savlaicīga saziņa ar ieinteresētajām personām. Tajā pašā laikā SMK darba programmas sekmīga izpilde ir atkarīga arī no valstu projektiem, kurus uzrauga Komisija, bet kuri paliek dalībvalstu kontrolē. Ņemot vērā vienlaicīgās prasības, kas dalībvalstīm un uzņēmējiem jāizpilda un kas noslogo resursus, joprojām ir nepieciešams programmas atbalsts šajā jomā. Turklāt starpposma izvērtējumā ir konstatēts, ka ir iespējams vēl vairāk uzlabot dialogu ar tirgotājiem, sniedzot uzņēmējiem draudzīgākus tehniskos un darbības norādījumus, lai mazinātu slogu, ko rada jaunu sistēmu ieviešana vai pāreja uz tām.

2. gūtā atziņa – par sadarbības darbībām

Sadarbības darbībām ir būtiska nozīme, jo tās atbalsta Muitas programmas cilvēcisko šķautni. Lai gan daudzas darbības darbojas efektīvi, tās, kurās Komisijas iesaiste ir ierobežota, dažkārt ir saskārušās ar problēmām, kas saistītas ar atbildības uzņemšanos un vadību no dalībvalstu puses. Tāpēc būtu lietderīgi pārskatīt pašreizējo pieeju šo darbību pārvaldībai.

Šo problēmu jo īpaši varētu palīdzēt risināt, palielinot informētību, lai valstu administrāciju augstākā vadība labāk izprastu šo darbību nozīmi, to potenciālu un prestižu, ko varētu sniegt to vadīšana (ar ko saistītas vislielākās problēmas). Ja šo modeli nevar ieviest šajā plānošanas periodā, to varētu apsvērt ierosinātajā muitas reformā.

3. gūtā atziņa – par Mācību pārvaldības sistēmu

Lai gan MPS neapšaubāmi ir labāka par iepriekšējo sistēmu, dažas MPS funkcionalitātes varētu pilnveidot un varētu uzlabot saiknes ar dalībvalstu mācību pārvaldības sistēmām. Tas varētu uzlabot efektivitāti un maksimāli palielināt atdevi no investīcijām mācību resursos, optimizējot sistēmas sniegtos ieguvumus. Tagad, kad sistēma ir sasniegusi briedumu, pastāv arī iespējas noteikt etalonus un mērķrādītājus, un ir arī iespējas īstenot zemu izmaksu iniciatīvas ar mērķi paplašināt privātā sektora auditoriju.

4. gūtā atziņa – par inovāciju

Programmas darbības pirmie gadi tika veltīti tam, lai viestu lielāku skaidrību par to, kas ir jāsaprot ar inovāciju muitas politikas jomā (pretstatā inovācijai konkrēti IT izstrādes jomā). Īpaša inovācijas "līdera" iecelšana varētu paātrināt turpmāko progresu. Inovācijas līdera uzdevums būtu veicināt uz inovāciju vērstu kultūru, vadīt attiecīgās darba grupas un sadarboties ar kolēģiem no *TAXUD* ĢD, Migrācijas un iekšlietu ģenerāldirektorāta (*HOME*

ĢD), kas ir dienests, kurš atbild par civilās drošības – arī robežu pārvaldības un muitas – pētniecības un inovācijas darbību politikas aspektiem, kā arī Kopīgā pētniecības centra (*JRC*) un Pētniecības un inovācijas ģenerāldirektorāta (*RTD* ĢD). Šie līderi sadarbotos arī ar ārējiem partneriem, ieskaitot *TAXUD* Tirdzniecības kontaktgrupu, attiecīgus ES finansētus ar muitu saistītus pētniecības projektus, kas tiek īstenoti pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" ietvaros, un starptautiskas organizācijas, piemēram, Pasaules Muitas organizāciju (PMO), lai nodrošinātu stratēģisku ievirzi un konsekventu līderību visām ieinteresētajām personām.

5. gūtā atziņa – par projektu vadību

Ņemot vērā nesenās problēmas, kas saistītas ar ģeopolitiskajām norisēm, starptautiskās tirdzniecības attīstību un notiekošo digitalizāciju, ir jāsaglabā iespējas sniegt elastīgu un konsekventu atbalstu. Tā kā liela daļa programmas budžeta ir piešķirta liela mēroga IT projektiem, nākotnē varētu balstīties uz visspējākās projektu vadības pieejas izmantošanas piemēriem, lai vēl vairāk stiprinātu atbalsta elastību apstākļos, kad vajadzības strauji mainās.

6. gūtā atziņa – par uzraudzības un izvērtēšanas sistēmu

Starpposma izvērtējums apstiprina, ka pašreizējā sistēma ir vienkāršāka par iepriekšējo. Tomēr tajā prioritāte joprojām tiek dota visaptverošam rādītāju kopumam, nevis racionalizētai versijai, ar ko būtu vieglāk strādāt. Lai nākotnē padarītu *MEF* efektīvāku, būtu nopietni jāapsver iespēja vēl vairāk samazināt rādītāju skaitu un ziņošanas biežumu. Attiecībā uz rādītājiem, kas saistīti ar EES, jānorāda, ka programmas mērķiem atbilstošu skaidrojumu sniegšana dotu noderīgāku ieskatu situācijā nekā tikai skaitliski dati. Dažiem apakšrādītājiem var būt maza vērtība, un tos varētu izņemt ārā, savukārt par citiem rādītājiem varētu būt noderīgi veikt periodiskus izvērtējumus, nevis ikgadējus apsekojumus. Turklāt rādītājus, kas saistīti ar sadarbības darbībām, varētu labāk saskaņot ar programmas konkrētajiem mērķiem un darbību veidiem, kas izklāstīti Muitas programmas regulā vai darba programmā. Inovāciju varētu ilustrēt ar konkrētām gadījumu analīzēm, nevis aptaujās iegūtiem viedokļiem.